

Viitasaaren kaupungin lausunto sosiaali- ja terveysasemapalvelujen palveluverkosta

Kaupunginhallitus 18.3.2024

Sosiaali- ja terveysasemapalvelujen nykytila

Viitasaaren kaupungin alueella toimivat sote-asemapalvelut ovat tällä hetkellä kohtuulliset. Palveluiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta paikkakuntaa halkovat vesistöt, ja sen mukanaan tuomat pitkät välimatkat haastavat käyttäjiä, mutta on kuitenkin ensisijaista, että palvelut löytyvät oman kotikunnan alueelta. Julkinen liikenne on heikkoa. Kompensoidakseen puuttuvaa julkista liikennettä, kaupunki rahoittaa palveluliikennettä kyläkunnilta keskustaan, huhtikuusta 2024 alkaen.

Nykytilassa merkittävien riskitekijä ovat rekrytointihaasteet esimerkiksi lääkäreiden ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Pohjoinen Keski-Suomi on rekrytointin näkökulmasta haasteellinen, kuten on nähty esimerkiksi lyhytaikaisosaston väliaikaisessa sulkemisessa. Huomioitavaa kuitenkin on, että myös tämä rekrytointitarve saatiin ratkaistua ja lyhytaikaisosaston toiminta pääsee jälleen jatkumaan. Innovatiivisuutta on hyödynnetty myös kotisairaaloiminnassa.

Sote-asemapalvelujen nykytila vaikuttaa positiivisella tavalla merkittävästi alueen elinvoimaan, tukien kaupungin elinvoimaisuutta ja houkuttelevia lähipalveluita. Kaupungin alueella on meneillään useita investointisuunnitelmia, joiden kautta alueelle on syntymässä kymmeniä uusia työpaikkoja. Tarve lähipalveluille siis kasvaa vielä nykyisestäään.

Nykyisin käytössä olevat tilat, jotka kaupunki omistaa, ovat kohtalaisessa kunnossa. Nykytila on suotavaa säilyttää lähes ennallaan, sillä muutoin tiedossa on nousevia kustannuksia, kun Pohjoisen Keski-Suomen sote-asemapalvelut ovat jo muutoinkin merkittävän lakkautusuhan alla. Alueellamme on myös yksityisiä palveluyksiköitä ja toimijoita, joiden jatkon kannalta nykyinen lähipalvelutarjonta on merkittävässä roolissa.

Viitasaaren kaupungilla on myös vuokranantajan roolissa taloudelliset mahdollisuudet tehdä korjausinvestointeja niihin kiinteistöihin, jotka tällä hetkellä on vuokrattu hyvinvointialueen tarpeisiin.

Nykytilan sekä pidemmän ennusteenkin näkökulmasta Viitasaaren asukkaiden sote-asemapalveluiden palvelutarve on suuri. Väestö on ikääntynyt ja esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä ikääntyy lisää siten, että yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa peräti 18 prosenttia nykytasosta. Viitasaarella, kuten monessa muussakin Keski-Suomen kunnassa, on tyypillistä, että kotona asutaan hyvinkin iäkkääksi. Laadukkaat lähipalvelut tukevat merkittävästi kotona asumisen mahdollisuutta. Kaupungin keskustan alueelle on 10-15 vuoden sisällä investoitu kerrostaloihin sillä ajatuksella, että mahdollistetaan senioriasuminen lähipalveluiden ääressä. Asuntojen käyttöaste on lähemmäs 100% ja lähipalveluiden käyttö vilkasta.

Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä sekä perusopetuksessa olevien lasten määrä on hyvä ja kaupungissa on monipuolinen palvelutarjonta (kolme koulua, lukio, neljä päiväkotia, kaksi ryhmäperhepäiväkotia sekä perhepäivähoito). Lähipalveluiden palvelutarve on suuri siis myös lapsiperheillä.

Nykytilan säilyttämisen kannalta on oleellista myös huomioida hyvinvointialueen henkilöstön hyvinvointi ja viihtyvyys.

Laajakaistaverkkojen saatavuus on Viitasaarella nykytilan näkökulmasta osittain haastava. Kaupunki käy neuvotteluita operaattorin kanssa tilanteen kehittämiseksi, mutta digipalveluiden osalta tämä on tärkeää huomioida nykytilanteessa.

Viitasaaren kaupungin alueella toimivilla sote-asemapalveluilla on merkittävä vaikutus myös ympäröivien pienempien kuntien saatavilla oleviin palveluihin, sillä Viitasaarella on monessa muussakin kokonaisuudessa jo luontainen seutukeskuksen rooli. Nykyiset palvelut mahdollistavat esimerkiksi dialyysihoidon myös pienempien naapurikuntien asukkaille. Jos Viitasaaren kaupungin alueella toimivia sote-asemapalveluita merkittävästi heikennettäisiin nykyisestä, olisivat sen vaikutukset alueellisesti merkittävät.

Kaupunki suhtautuu myönteisesti yhteistyöhön hyvinvointialueen kanssa ja on valmis käymään aktiivista vuoropuhelua, jotta palvelut saadaan pidettyä toimivina.

Poliittiset ryhmät paikallisten aluevaltuutettujensa johdolla järjestivät keskustelutilaisuuden palveluverkosta sunnuntaina 11.3.2024.

Maakunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna nykyinen soteasemaverkko palveluineen on mahdollistanut sen, että asukkaat hakeutuvat palveluiden piiriin oikea-aikaisesti ja jokseenkin matalalla kynnyksellä. Tämä on syytä huomioida, kun palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta arvioidaan minuutti- ja kilometriperusteisesti. Kun palvelutarvetta on hoidettu lähipalveluna, pystytään mahdollisesti ehkäisemään kustannusten syntymistä vaativimpien palveluiden osalta.

Kaupunki peräänkuuluttaa kaikkien palveluverkkoesityksessä esitettyjen vaihtoehtojen mahdollisesti toteutuessa **avointa vuorovaikutusta ja yhteistyökulttuuria hyvinvointialueen ja kaupungin välillä, jotta muutokset saataisiin kaupunkilaisten arjen näkökulmasta sujumaan mutkattomasti ja turvallisesti.**

Sosiaali- ja terveysasemapalvelujen vaihtoehto 1

Viitasaaren kaupunki pitää vaihtoehto 1:ssä erittäin kiitettävänä sitä, että Viitasaaren terveysaseman kivijalkapiste esitetään säilytettäväksi. Viitasaari pystyy tarjoamaan sotekeskuksen palveluita myös pienemmille naapurikunnille, kuten se tekee jo nyt erikoispalveluissa, kuten esimerkiksi dialyysihoidossa. Kaupunki on ilmoittanut valmiutensa kunnostaa ja ylläpitää tiloja vuokranantajan roolissa sekä tehdä niihin tarvittaessa korjausinvestointeja erillisten sopimusten ja neuvottelujen pohjalta, jotta hyvinvointialueen arvioimaa kuntoluokkaa saataisiin parannettua. Kaupunki pitää äärimmäisen tärkeänä hyvinvointialueen toimivaa henkilöstöpolitiikkaa ja hyvän työnantajamielikuvan rakentamista, jotta soteaseman henkilöstömäärä saadaan turvattua ja henkilöstö pidettyä tehtävissään. Palkkajärjestelmien yhdenvertaisuus on huomioitava alueellisesti.

Kaupunki pitää kannatettavana vaihtoehtoissa esitettyä jalkautuvan erikoissairaanhoidon toimintaa siten, että kardiologi ja ortopedi toimisivat kaupungin alueella kerran kuussa. Kaupunki toivoo myös neurologi- ja psykiatripalveluita. Ikääntyvän väestön määrän kasvaminen tulee kasvattamaan entisestään näiden palveluiden tarvetta. On mahdollista, että kivijalkapisteiden väheneminen turvaa henkilöstön saatavuutta koko maakunnan alueella.

Sosiaali- ja terveysasemapalvelujen vaihtoehto 2

Viitasaaren kaupunki pitää vaihtoehto 2:ssa erittäin kiitettävänä sitä, että Viitasaaren terveysaseman kivijalkapiste esitetään säilytettäväksi. Viitasaari pystyy tarjoamaan sotekeskuksen palveluita myös pienemmille naapurikunnille ja omaa historiaa työvoiman liikkuvuudesta esimerkiksi entisen Wiitaunionin alueella. Kaupunki on myös ilmoittanut valmiutensa kunnostaa ja ylläpitää tiloja vuokranantajan roolissa sekä tehdä niihin tarvittaessa korjausinvestointeja erillisten sopimusten ja neuvottelujen pohjalta, jotta hyvinvointialueen arvioimaa kuntoluokkaa saataisiin parannettua. Kaupunki pitää äärimmäisen tärkeänä hyvinvointialueen toimivaa henkilöstöpolitiikkaa ja hyvän työnantajamielikuvan rakentamista, jotta soteaseman henkilöstömäärä saadaan turvattua ja henkilöstö pidettyä tehtävissään. Palkkajärjestelmien yhdenvertaisuus on huomioitava alueellisesti.

Kiirevastaanotto

Kiirevastaanottoa esitetään iltojen ja viikonloppujen osalta siirrettäväksi Äänekoskelle, kuten nytkin on jouduttu aika ajoin resurssivajeen vuoksi tekemään. Vastaanottoaikoja esitetään maanantaista perjantaille klo 8-16, joka on parempi vaihtoehto kuin tällä hetkellä toimiva ma-ke-pe -malli. Kaupunki näkee toki harmillisena ilta- ja viikonloppupäivystyksen siirron kauemmas lähipalveluista, mutta toisaalta **toivoo, että muutos mahdollistaisi sen, että lääkäriresursseja sekä normaaleja vastaanottoaikoja pystyttäisiin ohjaamaan enemmän arkeen, jossa kysyntää palvelulle on. Tällöin pystyttäisiin välttämään iltapäivystysaikojen tarvetta, koska asiakkailla olisi luottamus siihen, että vastaanottoaikoja on aidosti mahdollista saada päivisin muutoinkin, kuin päivystyksen kautta.** Toki hätätilanteet hoidetaan hätäkeskuksen kautta myös jatkossa. Tällä hetkellä päivystyksen edellyttämä vuorosunnittelu on näyttänyt vaikuttavan normaalien vastaanottoaikojen haastavaan saatavuuteen. Lausuntoa varten Viitasaaren kaupunki olisi toivonut pyydettyjä määriä kiirevastaanottojen käytöstä.

Kuntoutus- ja mielenterveys- ja päihdepalvelut

Kuntoutuksen näkökulmasta kotiin vietävien palveluiden ja liikkuvien palvelujen kehittäminen nähdään **välttämättömänä**, erityisesti sen osalta, että Viitasaarella on paljon kotona asuvia ikäihmisiä sekä pitkät välimatkat kyläkuntien välillä.

Mielenterveys- ja päihdepalvelut ja niihin saatavat resurssit kaupunki näkee huolestuttavana. Työpari-toimintamallin sekä erityisesti nuorten mielenterveystyön resurssointi on äärimmäisen tärkeää, myös Jyvässeudun ulkopuolella.

Kaupunki näkee aikuissosiaalityön osalta erittäin kannatettavana ehdotuksen aikuissosiaalityön palvelukeskittymästä Viitasaaren alueelle, josta sitä pystytään tarjoamaan myös laajemmin pieniin naapurikuntiin. Tuleva TE25-uudistus edellyttää entistä tiiviimpää ja parempaa vuorovaikutusta kaupungin, hyvinvointialueen sekä työllisyysalueen välillä.

Kotipalvelut

Jo vuonna 2023, hyvinvointialueuudistuksen jälkeen tullut kotipalvelun tuottaminen laajemmin myös kyläkunnille, on nähty Viitasaarella hyvänä asiana. Etähoivan korostaminen kotipalveluissa kuitenkin pohdituttaa, sillä ikäihmisten digitaidot ja verkkoyhteydet näyttävät kaupungin alueella huolestuttavana- Viitasaaren kaupungin alueella verkkoyhteyksissä on haasteita, vaikka niitä yritetäänkin edelleen kehittää. Infopiste tai hyvinvointialueen asiantuntijoiden tavoittaminen ”pop-up”-tyyliin voisi olla yksi mahdollisuus, jolla turvataan avunsaanti ja tuki esimerkiksi hoidontarpeen arvioinnissa. Jo nyt alkaneen jalkautuvan digihoitajan palvelun kaupunki näkee erittäin hyvänä ja toivoo, että palvelu tunnistettaisiin aktiivisesti myös järjestöjen ja ryhmien parissa.

Kaupunki haluaa kiinnittää huomiota turvapalveluiden vasteaikoihin. Olisi erittäin tärkeää, että vasteaika pysyisi maltillisena.

Alueellinen osastotoiminta

Alueellinen osastotoiminta ja sen haasteet ovat puhuttaneet Viitasaarella. Kaupunki edellyttää, että uusien ratkaisujen myötä henkilöstön saatavuus hyvinvointialueella helpottuisi ja akuuttiosasto voitaisiin turvata myös jatkossa, vaikkakin siten, että alueellisen osastotoiminnan paikat katsotaan maakunnallisesti tilakapasiteetin pohjalta. **Viitasaaren kaupunki on valmis tekemään hyvinvointialueen kanssa yhteistyötä osaavan työvoiman saamisen näkökulmasta.** Alueellisella osastotoiminnalla on kuitenkin merkittävä vaikutus siihen, ohjataanko asiakas erikoissairaanhoidon palveluihin Novaan, jossa myös sairaansijojen määrä on pienempi, kuin aikaisemmin toimineessa Keski-Suomen keskussairaalassa.

Ikääntyneiden ympärivuorokautinen asuminen

Ikääntyneiden ympärivuorokautisen asumisen osalta palveluverkkoesityksessä esitetään alle 20 paikkaisen yksikön, Lehtolan, poistamista. Lehtola on hyvinvointialueen perustelun mukaan kuntoluokaltaan 4-tasoa ja siellä on paikat 15 asiakkaalle. Vaihtoehdon poistaminen vähentää Viitasaareltä ikääntyneiden ympärivuorokautisen asumisen paikkoja, vaikka väkilukuennusteiden valossa Viitasaarella ikääntyneiden määrä kasvaa entisestään vuoteen 2030 mennessä. Kaupunki painottaa, että **mikäli esitetyn vaihtoehdon poistamisen mukaan edetään, tapahtuu se hallitusti ja vuorovaikutteisesti sekä siten, että asiakkaille etsitään ympärivuorokautisen hoivan paikat Viitasaaren alueelta.** Tästä on käyty keskustelua myös vastuualuejohtaja Tuija Koiviston kanssa.

Hyvinvointialueen palveluverkkoesityksessä ei esitetä arviota kiinteistön kokonaisvaltaisesta hyödyntämisestä, eikä esitetty kuntoluokka-arvio vastaa todellisuutta. Henkilökunta on rakentanut yksiköstä kodinomaisen kokonaisuuden ja yksikössä vallitsee hyvä henki. Asukkaiden näkökulmasta yksikkö on hyvä paikka asua, ja Lehtolasta on tullut erittäin hyvää palautetta myös omaisten näkökulmasta. Asukkaat ovat erittäin iäkkäitä ja esitettyjen muutosten vuoksi asukkaiden sekä henkilöstön ilmapiiri on tällä hetkellä pelokas. Henkilökunnan kanssa ei ole keskusteltu muutoksista, mikä osaltaan luo turvatonta ilmapiiriä. Kaupunki edellyttää, että näihin seikkoihin on kiinnitettävä huomiota lopullisessa päätöksenteossa ja toimenpiteet, joilla säästöjä etsitään, olisivat aidosti säästöjä tuottavia, inhimilliset seikat huomioiden. Koska ikärakenne maakunnassa on koko ajan ikääntyvä, voisiko Lehtolan lakkauttamisen sijaan olla järkevämpää laajentaa toimintaa ja hyödyntää kiinteistöä nykyistä paremmin.

Omaishoitajien vuorohoitopaikkojen saatavuus on turvattava myös tilanteissa, joissa pienempiä yksiköitä poistettaisiin.

Kaupunki on käynyt hyvinvointialueen kanssa neuvottelua mahdollisesta seniorikorttelista ja haluaa nostaa sen edelleen esiin. "Hyvinvointialueen tavoitteena on ikäihmisten asumismuotojen ja palveluiden monipuolistaminen eli nykyisen kotiin menevän palvelun ja tuen sekä ympärivuorokautisen palveluasumisen välillä olisi yhteisöllistä asumista. Viitasaarella vanhusten päiväkeskuksen "kortteli" on oikeastaan jo tämän tapaista asumista vaikka emme sitä sellaiseksi kutsukaan. Alueella on vanhusten vuokra-asuntoja ja omistusasuntoja, joiden lähellä, kävelymatkan päässä oleva päiväkeskus luo alueen "sydämen" ja kohtaamispaikan."

Perhekeskustoiminta, lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä perheneuvola + avohuollon lastensuojelu

Perhekeskustoiminnan kehittämisen kaupunki näkee hyvänä asiana. Kaupunki on yhdistänyt tällä hetkellä perhekeskustoimintaan myös avoimen varhaiskasvatuksen resurssia, jonka vuoksi on tärkeää, että kivijalkatoiminta jatkuu Viitasaarella. Kalusteiden ja tilojen osalta on mahdollista käydä jatkokeskustelua vuokranantajan kanssa tarvittaessa. Esityksessä on vaihtoehtona yksi yhteinen uusi, suuri perhekeskus Pihtiputaan ja Viitasaaren osalta, johon integroitaisiin neuvola ja muita palveluita. Myös tätä voidaan pitää kannatettavana, painottaen aikaisemman toimivan yhteistyön jatkamista kaupungin, seurakunnan, järjestöjen sekä hyvinvointialueen välillä. Ennaltaehkäisevä työ on erittäin tärkeää ja tuo kustannussäästöjä myös hyvinvointialueelle.

Esityksessä koskien palveluiden kehittämistä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden osalta, mainitaan uuden neuvola-tiimin perustamista pohjoisen Keski-Suomen alueelle. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen näkökulmastakin kaupunki pitää esitystä kannatettavana ja tukee tarvittaessa perhekeskuksen tilaratkaisujen pohdintoissa. Avohuollon lastensuojelun pohjoisen toimipisteen osalta Viitasaari kannattaa Äänekoski-Viitasaari -vaihtoehdon käyttöönottoa.

Perheoikeudellisten palveluiden näkökulmasta esityksessä Viitasaari mainitaan säilyvien tapaamispaikkojen luettelossa, mitä pidetään kiitettävänä.

Opiskeluhoollon palveluiden osalta kaupunki haluaa kiinnittää huomiota kuraattoripalvelun säilyvyyteen sekä työvoiman pysymiseen alueella. Kaupungin alueella järjestetään toisen asteen opetusta niin ammatillisen opetuksen kuin lukio-opetuksenkin muodossa ja kuraattoritoiminnan stabiilius on tärkeää.

Ikääntyneiden päivätoiminta ja kuntouttava päivätoiminta

Ikääntyneiden päivätoimintaan liittyen kaupunki haluaa edelleen nostaa ajatuksen seniorikorttelitoiminnasta, joka sijoittuisi samaan kortteliin, kuin nykyinen ikääntyneiden päivätoiminta. Kaupunki on panostanut merkittävästi ikääntyneiden avoimen päivätoiminnan

järjestämiseen. Toiminnallisuuksista puuttuu esityksen mukaan kuntosali. Kaupunki on ehdottomasti valmis neuvottelemaan kuntosalilaitteista ja niiden tarpeista esimerkiksi yhteisinvestoinnin avulla sekä yhteistyöllä muiden kaupungin ylläpitämien liikuntapaikkojen kanssa siten, että harjoitteluohjausta tehtäisiin muualla kuin päivätoiminnan tiloissa.

Kuntouttava päivätoiminta on Viitasaaren kaupungin osalta merkitty ”kehitettävä” -tilaan. Vaihtoehtoja kehitystarpeiksi ei kuitenkaan esityksestä kovin selkeästi ilmene.

Vammaispalvelut

Vammaispalveluiden näkökulmasta kaupunki pitää tärkeänä kivijalkapalvelun toimipisteverkon pysymistä Viitasaarella.

Erikoissairaanhoido

Maakunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna erikoissairaanhoidon rooli ja siihen liittyvät säästötoimenpiteet ilmenevät esityksestä heikosti, Jämsän Jokilaakson sairaalaa lukuun ottamatta. On käsittämätöntä, että valtaosa kustannussäästöistä kohdistetaan nimenomaan perusterveydenhuoltoon, joka kuitenkin on suurin ennaltaehkäisijä erikoissairaanhoidon kustannusten nousussa.

Kustannusten kasvu erikoissairaanhoidossa johtaa hyvinvointialueiden budjettien ylittämiseen, mikä vuorostaan johtaa siihen, että valtio joutuu pohtimaan leikkauksia esimerkiksi kuntien valtionosuuksiin, hyvinvointialueita rahoittaakseen. **Tällöin erikoissairaanhoidon kustannuksiin viedään rahaa lapsilta ja nuorilta, mikä ei ole kannatettavaa.**

Palveluverkon tarkastelulla tulee pystyä tuomaan myös aitoja säästöjä ja toimenpiteitä erikoissairaanhoidoon, ei pelkkään perusterveydenhuoltoon, muutoin palveluverkkoesitys jää vajaaksi.

Muita huomioita

Kaupunki haluaa kiinnittää huomiota hyvinvointialueen käytännön palveluista viestimiseen, jotta viesti uusista palveluista, esimerkiksi digihoitaja, saavuttaa siitä hyötyvät kaupunkilaiset.

Viitasaaren kaupunki korostaa, että erilaiset ratkaisut olisi tehtävä ensisijaisesti ihmisen, eikä organisaation, näkökulmasta.

Toimipisteiden toimintavarmuus tulisi palveluverkkouudistuksen myötä turvata, jotta ostolääkäreiden käyttöä voitaisiin vähentää. Keskeiset ongelmat, jotka heijastuvat myös palveluverkkouudistukseen, tulevat lainsäädännöllisestä ja valtakunnallisesta ohjauksesta,

hoitajamitoituksesta sekä hyvinvointialueiden alijäämän kattamisvelvollisuuden aikamääreistä. Moni kokonaisuus vaatisi siis tarkastelua uudelleen, myös valtakunnallisen päätöksenteon ja lainsäädännön tasolla.

On muistettava, että koko hyvinvointialueuudistus on tehty siitä näkökulmasta, että uudistuksen myötä sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelut paranisivat asuinpaikasta riippumatta.